

Toronyi Tamás

Több mint egy évtizede hívtam fel az irodalomtörténet művelőinek figyelmét egy ponyvafüzetre, ahol a szerző a törökkori Gyula várának hősi védelmét és elesését meséli el versben a saját korabeli olvasóknak. A ponyváéneket egy Vörös Mihály nevezetű hódmezővásárhelyi népi költő írta és 1807-ben adta ki Szegeden: *A' bajnokok Vég Gyula várában irattatott a Hód' vize partyán nemes Vörös Mihály által Szegeden. Nyomtatattott Grün Orbán betűivel 1807.* (OSzK 84.922. 64 lap, 16-r.)¹

A költemény szerint Gyula várát, mely tudvalevőleg 1566-ban került török kézre, a gyávanak mutatkozó Kerecsényi László kapitány alatt küzdő vitézek igen hősiesen védték és mielőtt a törökök bevették volna győzelmes harcokat és párviadaltokat vívtak a pogányokkal. Az ostrom hőse az ének szerint Toronyi Tamás lett volna, kinek a neve a ponyvafüzet későbbi kiadásainak (1859 stb.) címlapján már ott díszel, valószínűleg mert az első kiadás népszerűsítette.

Ráműtött arra, hogy Vörös Mihály olvashatta Istvánffy Miklóst, az alnádor történetíró is, aki bő részletességgel mondja el az ostromot — vajon ki informálta? —, de a sok hős neve mellett, mely ugyanolyan alakban Vörös Mihálynál is megvan, éppen Toronyi Tamásé a főhősé hiányzik, többedmagával együtt. Toronyi, rövidebb alakban Tornyai azonban tényleg szerepel a bécsi Hadilevéltár gyulai listáin Thomas Torny néven ebben az időben 5 illetve 6 lóval. Ezzel tehát hiteles történeti forrás igazolja Vörös Mihályt, vagyis mintáját, az ismeretlen énekmondót, aki jobban lehetett értesülve mint a nagy történetíró. Lehet az is, hogy a katolikus irányú Istvánffy a nyilván protestáns Tornyai nevét szándékosan hallgatta el.

A részletek és főleg a nyelv és stílus elemzése, mely az egykorú Cantio pulchráéra, éppen a gyulai vitézek dicsőítő énekéhez hasonló, arra vall, hogy Vörös Mihály egy olyan ének birtokában volt, melyet az ostrom idején írtak és énekeltek, de amely nem maradt ránk. A költemény szerint különben Toronyi Tamást egy leomló várfal fémelte maga alá, ez vetett véget vitézi életének.

Tanulmányomnak és a benne foglalt feltevéseknek eddig nem volt visszhangja. Horváth János *A reformáció jegyében* c. művének 2. kiadásában még a jegyzetek közt sem említi meg Vörös Mihály énekét, holott a Cantio pulchrát bőven tárgyalja és fontosságát erősen hangsúlyozza. Ugyanígy hiányzik Klaniczay Tibor nagy *Magyar Irodalomtörténetében*, ahol pedig Varjas Béla ugyancsak kitér a gyulai vitézek énekére (I. köt. 395.)

Most pedig egy igen jelentős adat került szemem elé, amely megerősíti feltevésemet és lényegesen emeli Vörös Mihály ponyvájának fontosságát.

Kemény János erdélyi fejedelem *Önéletírását* (1657—1658) olvasva (új kiad. V. Windisch Éva, Szépirod. Könyvkiadó 1959) a következő szövegre bukkantam (73.):

„Édesanyám volt Tornyai Zsófia, kinek atyja Tornyai Tamás Gyulában lakott, igen híres vitéz s nagy főember volt. Első halálos kopjatörése, bajt-viadalt, akkor Aradban lakott Deli Husszain híres törökkel tizennyolc esztendősen szerencsésen volt: azután is sok jeles dolgai. Onnan hivattatott be Erdélyben lugasi és karánsebesi bánságra, adván melléje pusztakamarási, magyargáldi, akkori időben szép jószágokat néhány falubéliekkel.”

Toronyi vagyis Tornyai Tamás tehát nemcsak élt és csakugyan Gyula várának hőse, hanem *Kemény János erdélyi fejedelem anyai nagyapja volt* és sok jeles dolgot vitt végre.

Kemény Jánostól azt is megtudhatjuk, hogy Tornyai Tamás egy aradi török vitézzel halálos párviadalt vívott, de Vörös Mihálynál ezt Eligánnak hívják, Kemény Jánosnál meg Deli Husszainnak. A nevek különbözősége talán nem zárja ki azt sem, ugyanazt a személyt jelölik. Az eltérés mondaszerű elbeszélésnél különben sem lephet meg, hiszen a hős halálát is csak a monda szépitette a hősi ének értelmében, mert Gyula eleste után Tornyai Tamás több szép jószágot kapott jutalmul, sőt a bánsági Lugost és Karánsebest is igazgatta.

¹ It 1952. 58.

De Kemény János továbbmegy s így folytatja geneológiáját *Önéletírása* elején, a Toronyi nagypa említése után:

„Anyámnak anyja volt Toldi Petronella, Istvánnal egy volt (testvére) kiből való volt amaz nagyerejű vitéz Toldi Miklós. Ezenből ágazott a méltóságos iktári Bethlen familia, kiből amaz halhatatlan emlékezetet érdemlő Betlen Gábor fejedelem: öccse is, István, fejedelemséget viselt.”

Bethlen Gábor és Kemény János családjában tehát Toldi Miklós nagy erejének és legendás hírneve is behatolt. Persze ennek már jóval korábban kellett történnie, hiszen Ilosvai Selymes Péter Toldija már akkor közkézen forgott. Balassi Bálint egyes költeményei élén nótajelzésként is használja. A rokoni kapcsolat itt korántsem oly pontos, mint Toronyi Tamás körül, hiszen Kemény János nagyanyjáról Toldi Petronelláról csak azt állítja, hogy a „híres vitéz” Toldi Miklós az ő és Betlen Gábor családjából származott, ami alighanem afféle családi legenda lehetett, hiszen számos Toldi-család élt ekkorában. Mindenesetre érdekes, hogy fejedelmi családok versengve tulajdonították maguknak Toldi vitézi érdemeit rokoni alapon, holott azok a krónikás versben Nagy Lajos korára mentek vissza.

Az irodalom történetíróinak, sőt a történetíróknak sem szabad hobbizni: Toronyi Tamás valóban élt s bizonyosan a környezetében élő énekmondóitól származott az a hegedősének, amely Vörös Mihályig eljutott.²

Persze jó volna pontosan tudni már most, mi való tőle és mi az utókorból a ránk hagyott verszetben.

Fontos és magában álló Toronyi Tamás esete. Megragadunk benne egy pillanatot, amikor a történelmi alak előttünk áll a hiteles források szerint. Ugyanakkor olvashatjuk legendás beállításban a róla szóló éneket és sejtethjük a háttérben az egykorú hegedőst, aki a kései népi költőben folytatódik. A népi epikának klasszikus plédája ez, ahol a népies ábrázolás előtérbe kerül, amit a nép azzal viszonz, hogy újra meg újra követeli az ének kiadását: olvasni akarja Toronyi Tamás hősi tetteit, sőt Szundy Károly szerint egy elrejtett békési faluban Gyulától nem messze, Gádoroson parasztlakos versengenek vele, Szundyval, szavalásában. És ez a legenda Toldi Miklós hőstetteinek mondai légkörében fogant, erdélyi uralkodó családok nagy dicsőségére.

Örvendetes, hogy Vörös Mihály énekének teljes szövege néhány évvel ezelőtt Békéscsabán újabb kiadásban is napvilágot látott.³

Eckhardt Sándor

Lefordította-e Vitkovics Mihály Schiller színházelméleti értekezését?

Szakirodalmunkban idestova egy évszázada fel-felbukkan a hivatkozás Vitkovics Mihály fordítására, amelyben Schiller „Die Schaubühne als eine moralische Anstalt betrachtet” c. tanulmányát ültette volna át magyarra és ki is adta a pesti magyar játékszínház társaság 1814-ben megjelent Magyar Theátrumi Almanákjában. Pukánszky né A *Nemzeti Színház történetének* első fejezetében hangulatos fogalmazással mint a német irodalmi hatás intenzitásának bizonyítékát értékeli. (20.) Anyyiban jogosan, mert négy évvel előbb csakugyan lefordították magyarra a művet. Az 1810-es fordító Benke József színész volt.

Mind az a tény, hogy két, egymást szükségképpen ismerő fővárosi ember ilyen rövid időközben lefordítja ugyanazt a munkát, mind az almanákbeli fordítás szép, erdélyi zamatú nyelve felébreszthette már a gyanút, hogy voltaképpen nem két különböző fordításról van itt szó, hanem ugyanazon fordítás ismételt megjelentetéséről. A kérdés nem elsőrendű fontosságú, tisztázása sem lett volna különösebben indokolt, ha Weber Antal tanulmányában (*Eszétikai műveltségünk eredetéről*. It 1962. 216.) ismét ki nem emeli Vitkovicsnak mint fordítónak a jelentőségét.

Nézzük e félreértés eredetét!

Szvorényi József 1879-ben kiadta Vitkovics válogatott leveleit (Aigner) és köztük egy 1814. jún. 27.-én Kazinczy Ferenchez intézettet is. A levélben arról esik szó, hogy Korbély Mihály teológiaprofesszor megfenyegette Trattner, a nyomdászt, bizonyos szabadelvű munka közrebocsátása miatt. Vitkovics személyes közbenjárására azonban elállt a feljelentéstől, holott már arra is készült, hogy Kultsárt feladja az 1814-i színházi zsebkönyvben közölt Schillerfordításért. Kultsár, amikor Vitkovics elmesélte neki az esetet, azt felelte, ő megvédi magát, de azért örült, hogy Vitkovics megszelídítette a papot. Eddig a levél, ami egyébként a Váczy-féle Kazinczy-levelezés XI. kötetének 445–447. lapján újra megjelent. Egyetlen hang sem utal arra, hogy Vitkovicsnak valami köze volna az Almanákbeli szöveghez. Szvorényi azonban,

² Kemény János *Önéletírásában* többször előfordul egy Veres Mihály, aki a mi nemes Vörös Mihályunknak öse lehetett.

³ Krónikák és históriás énekek a törökkori Kőrös—Maros közéről. Összeállította: VIRÁGH FERENC. Békéscsaba 1961.

úgy látszik, félreértette az elevezen előadott, személyes élményt éreztető levelet, és a kiadvány I. kötetében írt bevezetés XV. lapján minden további hivatkozás nélkül azt állítja, hogy az 1814-es fordítás Vitkovics munkája. Bayer József *Schiller drámái a régi magyar színpadon és irodalmunkban* (Akadémia, Bp. 1912.) c. könyve 98–101. lapján az állítást elfogadta, megjegyezve, hogy a tanulmány láthatólag más betűtípussal, más lapszámozással készült, mint az Almanák többi része.

Mivel az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Osztályán a szóban forgó színházi zsebkönyv, az Egyetemi Könyvtárban pedig Benke József *A Játék-Szín* c. könyve (Trattner 1810. 1–23) megvan, a két szöveg összevetése lehetséges volt. A szövegek teljesen azonosak, azonos a kiadás is, valamennyi sajtóhibájával együtt. A magyarázat nyilván az, hogy az ugyancsak Trattnernál megjelent értekezésből nagy példányszám volt még 1814-ben rak-táron, amikor az Almanák számára valami irodalmi mellékletet kerestek. Hozzáfűzték tehát a szakmailag is jól odaillő tanulmányt.

Bayer problémájának, amely szerint „az Almanák 16 számozatlan lapból áll. Schiller értekezésének fordítása új lapszámozással 5–23. lapból áll. Betűi és papírosa is teljesen el-
űtnek az Almanák betűitől és papírosától,” az időközben eltelt négy év adja magyarázatát. Trattner ezalatt új betűket, más papírost szerzett be — a Benke-féle fordítás betűi néhol bizony elmosódottak — lemaradt Benke művének eredeti címlapja és az ajánlás, az 1. és a 3. lap. A címlap szövege: „A' Játék-Szín. Schiller után Fordította Benke József. Trattner Mátyás betűivel 1810.” Az ajánlás a következő: „TEKINTETES PEST PILIS ÉS SOLT TÖRVÉNYES-SEN EGYESÜLT NEMES VÁRMEGYÉK RENDEINEK, MINT A' MAGYAR THEÁTRUM FŐ PÁRTFOGÓINAK, Ezek között különösen SZENT-KIRÁLYI LÁSZLÓ VICE-ISPÁNY URNAK MINT A' M. THEATROMI INTÉZET VÁLTOZHATATLAN BARÁTJÁNAK HATHATÓS OLTALMAZÓJÁNAK ÉS A' THEATRUMI DEPUTATIO ELŐLÜLŐJÉNEK TISZTELETŰL HÁLÁADÁSUL BENKE”.

Az 5. lapon, a kettős címlap után, kezdődik a szöveg. A könyv 1810-ben már keresztül-ment a cenzúrán. Kultúr tudta, hogy Korbély feljelentése ily módon semmi zavart sem okozhat és nyugodtan válaszolhatta Vitkovicsnak: ő „maga védelmezi ügyét”.

Az 1814-i kiadás tehát nem más, mint az 1810-ből visszamaradt példányok ügyes öt-lettel való felhasználása. A fordító az 1814-es szövegnél is Benke József. Vitkovics belekeverése az ügybe Szvorényi apró szórakozottságán alapul. Ilyesmi bárkinél előfordulhat és csak akkor zavaró, ha téves következtetéseket vonunk le belőle.

Mályuszné Császár Edit

Egy népies angol táncdal fordítása Aranynál

Miután a 70-es évek második felében végre megszabadult Arany az akadémiai főtitkár-ság terhétől, nyűgétől, nemcsak nagyarányú s utolsó lírai alkotókorszaka köszöntött be, hanem az a korszak is, midőn egyszer végre áldozhatott ő is — kicsit öregesen — szellemi passzióinak; mindenekelőtt a nyelvészkedésnek. A Nyelvőr vitái ekkor érték el tetőpontjukat, s ő figyelő, kritikussal szemmel olvassza a lapot, s teleírta megjegyzéseivel margóit. Ezek azt mutatják, sok kifogása volt a lappal szemben, főképp Szarvas Gábornak és közvetlen munkatársainak nyelvtörténeti felfogásával, bizonyítási módszerével és vitázó hangnemével szemben.¹ Egy dolgot azonban föltétlenül helyeselt a Nyelvőrben: azt, hogy nagyarányú néprajzi és népnyelvi gyűjtést kezdeményezett, inspirált és tett közzé. Múltjába forduló, gyermekkorával időző meditatálása, mely az *Őszikék* szinte minden darabján átrezeg, meg a Nyelvőr néprajzi anyagának olvasgatása benne is egy sereg népi szólás emlékét idézte föl. Egy részüket papírra vetette s közülük sokat át is engedett közlésre a Nyelvőrnek. Köztük volt *A párnatánc* című folklór-följegyzés is. Szarvas azonban ezt nem közölte, Simonyi Zsigmond szerint, akinek Arany Lászlóhoz írt levelével együtt Voinovich később közzétette,² azért, mert *csak* néprajzi adaléknak számíthatott, s nem egyben néprajzunk is. Lehet; bár a Nyelvőrben akadt ilyen *csak*-néprajzi adalék is szép számmal. Inkább talán a cikk valamely szava ellen lehetett kifogása, s ezért fektette, majd felejtette el, mint ahogy ez a *Telephon*³ című cikk s az *Ajánlatos kifejezések*⁴ esetében is történt.

Egy régi társas táncról tudósított Arany, melyet gyakran látott gyermekkorában, melyet *párnatáncnak* neveztek. Azt, úgymond, kezdettől sejtette, hogy eredetileg „az úri rendnél divott”. Azt azonban, hogy idegenből került az úri rendhez, nem. „... ősmagyar táncnak hittem” —, írta. Kezébe került azonban egy régi angol tánckönyv, 1721-ből, egy

¹ VOINOVICH GÉZA: Arany János a Nyelvőrben. MNY 1917. 155–161.

² VOINOVICH GÉZA: Arany János hagyatékából. MNY 1916. 326–327.

³ Uo.

⁴ ARANY JÁNOS: Ajánlatos kifejezések. MNYr 1896. 38.

„Táncmester” s látnia kellett hogy e tánc „nyugatról került hozzánk”. Kírta a szóban forgó könyvből a tánc szabályát azzal a kis szerepdallal, mondókával együtt, melynek dallamára a táncot járták. A dal egyes sorait, széttörölve, meghagyta a szabály szövegébe oldva; ha azonban ezeket a sorokat összerakjuk világos, hogy rögtönözve is megtartotta, illetőleg magyar megfelelőre tette át az angol eredeti élénk, (némiképp a Zách Kláraéra emlékeztető), népies, pattogó táncos, variációs és ismétlődő ritmus-, rím- és szójátékát.

Ime, a dal, a szereplőkkel:

A tánckezdő: Már ez a tánc felakad.
A zenészek, feleletül: Ugyan kérem, mi miatt?
A tánckezdő: Mert Anderson Johanna
Nem akar eljönni.

A zenészek feleletül: El kell neki jönni,
Bizony el fog jönni,
Bár akarja vagy sem,
Meg kell annak lenni.

A tánckezdő erre, a páru kiválasztott leány
előtt: Hozott isten, hozott,
Anderson Johanna!

Mindketten, szemben állva:
Tánckedés közben, együtt: Prinkum-prankum.
Ez a szép tánc, egyszer!
Járjuk el még egyszer,
Egyszer, ismét egyszer;
Eljárjuk még egyszer?

Aztán a leány lesz a tánckezdő s ekkor a kilenc-tizedik sor így variálódik:

Hozott Isten, hozott,
Anderson Jánoska!

Majd a tánc végén az egészet megismétlik, közösen, de az „eljönni” helyett ezt mondják: „el-menni” és „Hozott isten” helyett: „isten veled”.

Azaz így zárul a dal:

Isten veled, isten,
Anderson Johanna!

illetőleg: Isten veled, isten,
Anderson Jánoska!
El kell neki menni,
Bizony el fog menni,
Bár akarja vagy sem,
Meg kell annak lenni!

Isten veled, isten
Anderson Johanna!
Isten veled, isten
Anderson Jánoska!

Az első pillanatra, az első csöndes olvasás alkalmával úgy tűnhet föl, hogy a befejező variáció első búcsú-sorát aligha idézte föl magában Arany *hallhatóan*, mert logikailag-grammatikailag, legalább a szem számára, után hathat: „Isten veled, isten...” De csak az első pillanatban s a szem számára. Ha a kedvesen játszi, naiv burns-ös bájú szövegritmust és -melódiát néhány-szor magunk elé zümmögjük, a fül rögtön világossá teszi, hogy ama merész szófüzési játékok egyikével van itt is dolgunk, melyek annyira jellemzők Arany versművészetére, versmondattanára, melyeknek annyi sajátos ízt köszönhet nyelve. A sajátos hátravetéssel a sor jócskán elveszti logikai-grammatikai szövegszerűségét vagy szövegszerű logikáját-grammatikáját, s elsősorban azzá lesz, ami a valódi táncdal rendszerint: dallam- és ritmus-hordozóvá. Az egész vers, az egész szöveg, pedig az ismételt grammatikai-logikai licencián át, a lezáró érzelmi búcsú szó, syntagma látszat-szabálytalanságán, látszat-torzításán át végképp elnyeri ingerkedő kellemét, csipkelődő vidámságát, könnyed ironiáját. Valójában, persze, csak látszatra

szabálytalan és látszatra fonák ez a hátravetés. Ha jobban megnézzük, feltűnik, hogy — mint minden hatékony költői „licencia”-ban — rejtett nyelvlélektani, grammatikai összefüggések realizálódnak benne. A távolodó búcsúzóó halkuló, félszavakig érhető, félszavakba töredező, integető vissza-vissza kiáltásának reminiscenciája üt rajta át. Ez az egyik. A másik grammatikai: az *isten veled* szó szerkezet (mely alany-állítmányos kapcsolatnak is fölfogható), a folytonos, ismételtető használat következtében, mintegy az ige-igekötő, ill. igei állítmány és szorosabb szó szerkezeti függvényének mozgékonyágát, helyváltoztató-készségét vette fel.

Hasonlóképpen állhat a dolog a tréfás prinkum-prankum ikerszóval. Az lehet az ember első benyomása, nem vesződött Arany megfelelő magyar játszi ikerszó keresésével; s talán az eredeti angol iz megtartása végett is változatlanul hagyta meg a fordított szövegben ezt a humoros hangzású szópárt, mely a prink és prank azonos, de azonosan kettős jelentésű (cicomázni, de: táncolni is) igepárból származik. Ez utóbbi valószínű; de alighanem az is, hogy mókázó, tréfás, értelmetlen, részben idegen s torzításos eredetű ikerszavaink (hókusz-pókusz, irgum-burgum, ákom-bákom, stb) hangemléke is közrejátszhatott megtartásában. S úgy lehet, az Anderson Johanna — Anderson Jánoska-féle fél angol-félmagyar névpár alkalmazása is ugyanezt a játszi komikumot szolgálta, illetőleg ugyanannak a komikus játékosságnak az ösztönéből fakadt.

Mindez viszont odamutat, hogy Arany, a gyermekkorából fölidézett humoros, naivan kecses tánc kedves emléktől ihletve, ösztönözve, képzeletében mintegy végigjátszotta a tánc fordulatait, s a szövegét, most már magyar szövegét, hallhatóan is maga elé idézte, az angol eredeti olvasása után. — Ennek az eredetinek Angliában bizonyára könnyű volna utána járni, nálunk azonban — próbáltuk — alig.⁵

Németh G. Béla

Ady Endre két levele

1. Ady levele ifj. Ábrányi Kornélhoz

1905 tavaszán Fejérváry Géza kormányt alakít, az ún. „darabont-kormány”-t. A Párizsból még januárban hazatért és a Budapesti Naplónál elhelyezkedett Ady lapjával együtt egyre közeledik a — választójogot programjába tűző — kormányhoz. „Így történt aztán, hogy Vészi Józsefet; az újság főszerkesztőjét kérték fel a Sajtóiroda vezetésére. A lap ezzel — bár főszerkesztője neve természetesen lekerült éléről — a kormány „félhivatalosává” vált”.¹ Kabos Ede lesz az új főszerkesztő, Bíró Lajos a felelős. Mindketten s Ady a Sajtóirodába is bekerülnek tudósítóként külön fizetéssel. Ady „havi 150 forintot kapott”. „Ezt az összeget — olvassuk testvére könyvében — a koalíciós kormánytól, mely az első napon kitette őt és társait a sajtóirodából, perrel követelte volt további három hónapra — mert az újságírói felmondás: három hónap —, nem annyira az összeg kedvéért, hanem elvi okokból”.² A pert a költő elvesztette.

Az ügyre érdekes dokumentum került most elő: Ady levele ifj. Ábrányi Kornélhoz, a koalíciós kormány sajtófőnökéhez (1849—1913). Nem tudjuk, volt-e korábban Adynak kapcsolata vele. 1906. december 18-án írt cikkében futólag nyilatkozik Ady felőle. Korántsem biztos, hogy ez volt a véleménye róla. Kérélmé visszautasítása után van már s ítéleteit sokszor érzelmei irányítják (vö. a Kiss Józsefről szóló, egymásnak ellentmondó nyilatkozatait): „Magyarországon a vezércikk az újságokban arra van kigondolva, hogy a világ ügyét-baját eligazítsa. S bár a magyar vezércikk ellenére sokat változott csak mostanában is már a világ arculata, Ábrányi Kornélnak van igaza. Miért ne igazítsa a világnak ő sorsát a magyar vezércikk? Holott, ha nem igazítaná, akkor is írának magyar vezércikkeket, s akkor is kellene valaminek történni.”³

Halász Imre nekrológja, amelynek Ady mint társszerkesztő a Nyugatban helyet adott, pozitíven szól politikai karrierjéről, amelyet „mint publicista és képviselő változó szerencsével, de mindig lelkesen és mint érdekes és eredeti egyéniség egész a koalíciós korszak bukásáig megfutott s mint e kormány sajtóvezetője fejezett be.”⁴

A levél Bókay János író hagyatékában van s szövegét özvegye engedélyével tesszük közzé.

[1906. V. 12.]

Méltóságos Úram,

⁵ Arany prózaszövegeiben, tanulmányaiban különben több fordítás (vagy egyenesen: műfordítás) van elrejtve; egyet — lapunk jövő évi folyama közli — Képes Géza mutatott be nemrég a rádióban.

¹ VARGA JÓZSEF: Ady útja az „Új versek” felé. Bp. 1963. 35.

² ADY LAJOS: Ady Endre. Bp. 1923. 110.

³ Ady Endre az irodalomról. Bp. 1961. 172.

⁴ Ny VI. 1913. I. 500.

1905 novemberében engem a miniszterelnöki sajtóiroda rendes munkatársává szerződtek havi háromszáz korona fizetéssel. Ez összeg volt az én egzisztenciám alapja s annál rettenetesebben ért az a csapás, hogy májusi fizetésemet még ma, május 12-én sem folyósították. Ha való a sajtóiroda közegeitől nyert információim, mely szerint munkásságomra a miniszterelnöki sajtóiroda a jövőre nem reflektál, nagyon kérem Méltóságodat, kegyeskedjék a nekem törvényesen járó, minimális háromhavi fizetésemet kiutalni. Kétségbeejtő helyzetem pedig arra kényszerít hogy kérjem: minél sürgősebben méltóztassék e reám nézve életbevágó s minden órával súlyosodó ügyben intézkedni.

Mély tisztelettel

Ady Endre

a M. kir. miniszterelnöki sajtóiroda rendes munkatársa
Honvéd utca 10.

A levél alapján igazitanunk kell a korábbi értesülést: a sajtóirodától háromszáz forint havi fizetést kapott. Amint látható, címéül a Budapesti Napló szerkesztőségét adja meg, amelynek papírján is írta levelét.

2. Ady levele a Nyugat szerkesztőihez

Ez a ceruzával írt levél kísérője volt azoknak a glosszáknak, amelyek „Hirtelen, rövid szentenciák” címmel jelentek meg a Nyugatban.⁵ A cím leginkább Adyra valló jelzője, a „hirtelen”, nem tőle származik, hanem a szerkesztőktől. A versek, amelyeket a levélben ígér, ugyanabban a számban találhatók: *Fanyargások görbe szájjal; Bosszús, halk virágének.*⁶

Az ingerült hangulatra mutató levél szövege így hangzik:

[1911. április]

Kedves jó Barátaim,

itt küldök az új rovat számára sietve néhány éles apróságot. Őszintén szólva írtam egy bevezetést is, de azt visszatartom. Mostanában furcsán bántok írásaimmal, tehát inkább megkímélem magamat újabb bosszúságtól. Címnek valami efélet adnátok talán: „Rövid szentenciák”, vagy csak „Szentenciák”, avagy „Kis kísérletek”, no vagy valami eféle. *Verseket holnap küldök*, a „Nyugat”-ot máig se kaptam.

Ölel hívetek⁷

Ady

A levél eredetije László Gyula egyetemi tanár birtokában van. Szíveségéből közölhetem.

Scheiber Sándor

⁵ Ny. IV. 1911. I. 900–901.

⁶ I.m. 867, 868–869.

⁷ Először tévedésből „hivetetek”, amit kijavított.